

ՀԱՆԴԵՍ ՔԱՂԱՔԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՍՂՈՒԹԻՒՆ ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՅԱՆԴՂԻՍ.

Քանի մը տարիէ 'ի վեր ամէն կողմանէ տրտունջը կը լսուին ապրուստի դնոյն անման վրայ, եւ այս դանդաւունքն այնպէս ընդհանուր տարածուած են, որ առանց քննութեան կը հաւատացունին. և անոնց պատճառներն կը փնտռուին, առանց նայելու թէ արդեօք իրաւացի են: Ուստի անգղիերէն օրագիր մը (Cornhill Magazine) կու գայ լուծելու այս խնդիրը. և կ'ըսէ թէ լաւ կ'ըլլայ յայսմ նմանիլ խոհեմութեան այն իմաստնոյն՝ որ յառաջ քան պատրաստուելու մեկնել զարմանալի դէպք մը, միշտ կը սկսէր ստուգել, թէ իրացընէ այն դէպքը պատահած էր. որով շատ մը աւելորդ աշխատութիւններէ ազատ կ'ըլլար:

Եւ իրօք այն օրագրին հատուածագիրն փաստերով կը ջննայ ապացուցանել, թէ ոչ միայն ապրուստի սղութիւնը չէ աճեր, այլ մանաւանդ նուազոր է. այսինքն թէ մի և նոյն եկամուտով հիմա մարդ կրնայ աւելի սպօնաւ կան կեանք մը վարել՝ քան թէ ասկէ կէս դար առաջ: Այն յօդուածագիրն համոզուած է թէ այս իւր կարծիքը իբր արտառուց մտքի մը ծնունդ պիտի համարուի, և անհաւատալի պիտի ըլլայ հասարակաց քիչ անգամ տեսնուեր է նախապաշարմունք մը, որ այնպէս հիմնեալ ըլլայ միաձայն հաւանութեան վրայ, և առերևոյթաւ այնպէս անդիմադրելի ըլլայ: Չկայ տանախիկին մը՝ որ ամենօրեայ փորձովը չհաստատէ պա-

րենից սղութիւնը. և ոչ դերդաստանի մը գլուխ՝ որ տարւոյն վերջն հաշիւը գոցելով՝ չունդրադառնայ այս բանիս, և ոչ ալ տէրութեան վիճակագիր մը՝ որ հասած չըլլայ մի և նոյն հետեւութեան:

Ուրեմն այնպէս պէտք է կարծել որ ասոնք ամէնքն ալ կը խարուին. և թէ այն տնտեսական երևոյթն՝ որուն համար այնչափ ընտանիք կը դանդաւորին իրօք չկայ. այլ միայն իրենց երեւակայութեան մէջ գոյութիւն ունի: Այն յօդուածագիրը կը կարծէ թէ կարող է ապացուցանել այս բանս, սակայն պայմանաւ քննելու այն առաջարկութիւնը, որոյեալ պարագայից մէջ, սահմանելով և սեղմելով, որպէս զի ճշդէ և ճշգրտէ այն խնդիրը:

Ամեն բանէ առաջ պէտք է բացարձակապէս 'ի դուրս ձգել կարգ մը խորհրդածութեանց, որ բարոյականի կը վերաբերին. որոնք ընդհանրապէս մէջ կը բերուին այս տեսակ վիճաբանութեանց ժամանակ, և ամենեւին տեղիք չունին: Այս ինքն թէ հիմնական բազմածախ հաճոյքը կու տան արդեօք այն մեծաբանակ հրճառանքն՝ աւելի քան ինչ որ երբեմն կու տային պարզագոյն հաճոյք: Բարեկեցութիւնն արդեօք կ'աւելցընէ մեր երջանկութիւնը, բարոյախօսին կը պատկանի պատասխանել, իսկ տնտեսագիտին առջև բոլորովին տարբեր կը նկատուի այս խընդիրը: Արդեօք կարող եմ, այս կամ

ու, հայթհայթել կարեւորն ու աւելորդն առաւելողոյն մասամբ, քան ինչ որ ասկէ քառասուն տարի առաջ կարող էր լիմ գրիցս մէջ եղող անձ մը: Յայսմ կը կոչանայ բովանդակ խնդիրը, և պէտք է ամենին դուրս չելլել անկէ, ապա թէ ոչ՝ վտանգ է ընկնալու շփոթութեանց և վրիպանաց մէջ:

Փորձ փորձութեցաւ լուծելու այս խնդիրը միջին ճամբայ մը բռնելով. բայց այս հնարքն որ ըստ բաւականին լաւ արդգասիք կու տայ երբ ժողովրդաւ կան դասուց վրայ է խօսքը, որոնք ճաշակներն ու պէտքը պարզ են և երբէք չեն փոխուիր, բոլորովին կը կորսնցնէ իւր ուժն՝ երբ խօսքը միջին և բարձրագոյն դասուց վրայ ըլլայ, որովք ընդհակառակն շատ տարբեր և շատ փոփոխական ճաշակներու պէտք ունին: Հակառակ դրութեամբ նիւթական օրինակ մ'առնունք, հանրական հետեւութիւն մը յառաջ բերելու համար:

Ահաւասիկ երկու անձինք, հայր և որդի, որովք բնակելով գաւառի մը մի և նոյն քաղաքը, մէկմէկէ քառասուն տարի հեռաւորութեամբ մի և նոյն կեանքը վարեն: Իւրաքանչիւրին տաւ բեկան եկամուտն ըլլայ 25000 ֆռանգ, Հօրը ճաշակները փոխանցած ըլլան որդւոյն. երկուքն ալ սիրող ըլլան զրոց և ճանապարհորդութեանց, գոնեանին բաց ըլլայ հիւր ընդունելու, ու միանգամայն փախիլն յաղկաց և 'ի չուայութեանց, Բաւանք անոնց հաշուեգրեանիւրը և կաղմինք անոնց իւրաքանչիւրին եւեմտից հաշիւը:

Յառաջ քան ինչեւթ թուոց մանրամասանցը, պէտք է դիտել որ այնպիսի խնդրոց մէջ վերիվերանց մերձաւորութեամբ կ'ըլլաին հայիւները, վասն զի գիտութեանց շարունակ յառաջադնդհատ զարգացումը ի՞նչ չեն տար ճիշտ բաղդատութիւն մ'ընելու ներկային և անցելոյն, անգագար 'ի վաճառ հանելով բաղմութիւն նորանոր արգասեաց, որոնք ըստ ամենայնի չափաւոր են, բայց անկարելի է ստակով

անոնց դին կտրել: Օրինակի համար, ինչպէս կարելի է գին կտրել այն չափուն, որ լուսանկալութիւնը կու տայ, կամ նոյն իսկ խնայութիւն ժամանակի՝ որ երկաթուղիք կը վաստակցունեն:

Դժուարութեան աղբիւր մ'ալ է զանազանութիւնն որպիսութեան արդասեաց, Հակառակ ընկալեալ կարծեաց, յօգուածագիրը կ'ըսէ թէ ձեռագործք հաւասար գնով՝ լաւագոյն են, քան ինչ որ չէին ասկէ քառասուն տարի առաջ, և հասարակաց սխալն այն է որ սովոր են բաղդատել այժմեան կարաւիքն անցելոյն առաջնական որպիսութեանցն հետ: Անցելոյն արտադրութիւններէն անոնք միայն մեզ հասած են, որովք որ արտաքոյ կարգի հաստատութիւն մ'ունէին. նոյնը պիտի ըլլայ այժմեան արտադրութեանց համար: Ըստ մեծի մասին կիրառութեամբ պիտոր խորտակին կամ պիտի սպառին, և պիտի մնայ անոնցմէ քանի մ'օրինակ, որ հաւանօրէն պիտի ծառայեն յետնոց բաղդատութիւն ընելու բոլորովին մեզ 'ի չափ: Օրինակ մը միայն մէջ բերենք, արդի ճարտարարուեստութեան գերազանցութիւնը. չափաւորագոյն քաղաքացի գերդաստան մը այսօր կանոնաւոր կանխեղ մը և կազդործածելով՝ կը վայելէ այնպիսի լոյս մը, զոր մեծատուն մը գարուս սկիզբը չէր կրնար ձեռք բերել:

Վերջին դժուարութիւն մ'ալ, և ոչ այնչափ ժուր, տրամաբանելու կերպէն յառաջ կու գայ, որ որչափ ալ արտառոց ըլլայ, սակայն ոչ ինչ նուազ շատ սովորական եղած է: Այլեւն ու ոչխարի միսը թանկըցեր են, որ ընտանեաց համար կորուստ մ'է: Իրաւ հիմա ճանապարհորդութիւնը այնչափ սուղ չեն, բայց որչափ որ աւելորդ ճամբու ծախք կ'ըլլուի՝ համեմատութեամբ փոխաւրեն ոչ ինչ է ա: Բնկերութեան մը պահանջներն իր ունեցած միջոցներովն կը չափուին. ասոնք ինքնագոյ իրաւունք չեն, և չեն մեծնար անկախօրէն 'ի պայմանէ ընկերութեան, յիշեմ երբ ընկերութեան պահանջը կ'աւել

նոյ՝ պերճանաց այս կամ այն առարկայից համար, տողահով է թէ այս առումը կը համապատասխանէ կամ առտիճանաբար ազգին հարստանալուն և կամ ուրիշ առարկայից գիներն աժըն նալուն: Վերջապէս միշտ փոխարինութիւն մը կայ: Հիմա անցնինք թուոյ: Աւելի բացայայտ ընելու համար՝ հաւարեմք ծախարի ըստ իրենց ընութեան: Առաջին տեղին կը գրաւէ տնական ծախքն, այսինքն՝ պարենից, վառելի նիւթոց, և այլն: Հօս բաղդատութիւնը դուրսին է, համեմատութեամբ գրեթէ ամենայն ինչ թանկըցեր է: Միւսին գինը կրկնապատկէն աւելի է, նոյնպէս հաւելոնաց և որսական կենդանեաց, կարգը՝ կրկինէն ալ աւելի գին կ'ընէ: հաւելի թն ու կաթը նմանապէս շատ սուղցեր են: Հայը աւելի փոփոխութիւն չկրեց, ընդհակառակն շաքարն և սուրճն աժընցած են, թէյն ալ կիսով չափ կամ երկու երրորդ վար կ'արժէ: Իսկ բուն համեմունք ոմանք բարձրացեր են, ոմանք ալ իջեր են. առջողին վրայ եղած տարբերութիւնն՝ ոչ ինչ է: Սովորական գինիք՝ աժընցած են, չմոռնանք որ յլնդդիա եկք, մինչդեռ աղիւզ գինիք անփոփոխ մնացին կամ թէ աւելի սուղցան: Հանքածուխը՝ շատ աւելի աժան է հիմա, թէպէտ և երեք տարիէ ՚ի վեր երթալով գինը կ'աճի, քան ինչ որ էր ասկէ քառասուն տարի առաջ, և այս ալ այն տեղումներն որ հեռու կը գտնուին ամէս հանքէն: Հիմա գնաց բովանդակ այս փոփոխութիւնքն զնելով ՚ի կշիռ, կը տեսնենք որ որդին ներկայապէս ստիպեալ է տարուան մէջ զոհել իւր հասուլին քառորդ մասը, որ է 6250 ֆունդ, տնական ծախուց, մինչդեռ հայրը, որուն սեղանը ոչ ինչ նուազ ճոխ զարդարուած էր, տնական ծախք ունէր տարին 1000 ֆունդ: Որդւոյն հաշուին մէջ միայն միւսը 1900 ֆունդ կը հասնի:

Անցնինք այն ծախուց, որ կրնայ ըսուիլ կրքոքեալ ծախք, որուն մէջ կը մտնէ ոչ միայն դպրոցի կամ վար-

ժարանի վճարքն, այլ այն ամէն ծախք, որ կը պատշաճին մտաւորական զարգացման. գիրք, օրագիրք, գրիչ, թանաք, և այլն: Հօս է որ ժողովուրդն աւելի յօժարեալ է եղած ծախքը մտածել, առանց միւսը զնելու որպիսութեան վաճառուց որ կ'ընդունի փոխարէն իւր գումար: Կրթութիւնը հիմա շատ աւելի թանկագին է, բայց չի համեմատուիր այն կրթութեանն՝ որ կը տրուէր ասկէ քառասուն տարի առաջ զաւառական դպրատան մը մէջ՝ ինչ որ կը տրուի այսօր մի և նոյն աստիճանի դպրոցի մէջ: Դարձեալ ընտանեաց հայր մը որ ուզենայ խնայութիւն ընել կրթութեան վրայ՝ կրնայ հիմա ալ զրտնել անբարեկարգ դպրոցներ՝ ուր աժան գնով հրահանգել տուց իւր որդիին: Բայց այն կրթութիւնն ալ ստակին համեմատ կ'ըլլայ: Մի և նոյն անդրադարձութիւնը կը պատշաճին նաև բարձրագոյն հրահանգաց, թէպէտ և հօս ծախուց բարձրութիւնն այնչափ զգալի չէ: Համալսարանը ալ շատ աւելի լաւացան, ինչպէս երկրորդական դպրոց վարժարանը, և համալսարանաց ծախքն համեմատութեամբ չաճեցաւ: Իսկ մտաւորական զարգացման գործեաց կողմանէ, առաւելութիւնը բոլորովին արդի ժամանակիս կը տրուի: Դասական գրեանք, յիսուն կամ վաթսուն անդամ նուազ կ'արժեն քան ինչ որ երբեմն կ'արժէին, և աւելի լաւ տպագրուած են: Թոյլմա իր գինը կիսով չափ իջեցուց, իսկ ձեռք կրկնապատկեց և եռապատկեց: Թողունք այն բազմաթիւ պատկերազարդ օրագիրները, հանդէսները, և այլն, որոնք ամէն տուն կը գտնուին այսօրուան օրս, և առաջնոց անծանօթ էին. անոր համար բաղդատութեան տեղի չունին: Նոյն բանն ըսելու է նաև լուսանկարուց, ներկերանգ վիմագրութեանց, և այլն, համար ալ: Համառօտ ըսենք, հիմա դաստիարակութեան ծախուց վերայ եղած խնայութիւնը խելքէ մտքէ վեր են: Անոնք որ մտաւորական բաները կը բաղդատեն եղան մին կամ ոչ-

խարի մին հետ, կրնան ապահով ըլլալ որ հաշուեցուցակին այս զլխուն վրայ եղած շահը, առաւելապէս կը հատուցանէ այն պակասորդը՝ որ մնացեր է մնադործին համար:

Ճանապարհորդութիւնը միջին դասաց մեծադոյն մասին համար նոր արդիւնաբերութիւն եղան, Հաղորդակցութեան արդի միջոցներու գիւրու թիւնք և երազութիւն ամենուն ծանօթ ըլլալով, աւելորդ է կանկ առնուլ այս նիւթին վրայ: Այս միայն յիշեցուներ, ծախուց նկատմամբ, որ եթէ հիմա ճանապարհորդութիւնք աւելի սուղ են, վասն զի աւելի պահանջով եղեր ենք: Թիրոյի և Ալպիայց մէջ դեռ քանի մը տեղեր կան ուր պանդոկներն այնպէս մնացեր են ինչպէս որ էին դարու սկիզբը Օպերլանտի մէջ, գիններն ալ ամենեկին փոփոխութիւն չեն կրած, և եթէ սիրողք անցելոյն ուղեւան գոհ ըլլալ այն անկողիններով որոնց մէջ պառկէին իրենց հաղորդ, կրնան այն տեղուանքն ապրիլ առանց աւելի ծախք ընելու: Տեղափոխութեան միակ միջոցորդն որուն կրնան աւելցեր է՝ ձիուն գինն է: Համումա տարար ձիուն գինը շատ բարձրացեր է, և պատճառն հասկընալը շատ դժուար չէ: Հայրը լաւ ձի մ'ունէր 7 կամ 800 ֆռանգի, միջակ ձի մը 5 կամ 600 ֆռանգի: Որդին չափաւոր ձի մը ունենալու համար պէտք է հասուցանէ 1000 կամ 1500 ֆռանգ: Իսկ անկէ գուրս՝ ամեն բանի վրայ ըզգալի նուազութիւն կայ գնոց: Հիմա Անգլիա շոգեկառաց առաջին տեղւոյ մը գինը որոշեալ տեղւոյ մը համար այնչափ կ'արժէ, որչափ կ'արժէր երբեմն ճեպընթաց կառաց յետին տեղին: Ուստի սուրհանդակի կառքով ճանապարհորդութիւն մը՝ շատ աւելի սուղ կը նստէր քան թէ հիմա երկրորդ ուղւով, իսկ պարզ շրջապայութիւն մը ընելու կառաց վարձքը գրեթէ նոյն մնացեր է: Տուներուն վարձքն զգալի կերպով բարձրացեր է: Որդին տանը վարձք 3 կամ 400 ֆռանգ աւելի կը

հատուցանէ տարին քան թէ հայրը, թէ և որդւոյն տունն աւելի մեծ և հանգիստ ըլլայ: Հարկերն ալ նմանապէս աճեր են, սակայն փոխաբէն փողոցներն առողջապահ են և լուսաւորւած և ոստիկանութիւնն ալ բարեկարգուած:

Դարձեալ կորուստ կայ, և մեծ կորուստ ծառայից ամսական վարձուց վրայ: Պարտիզանին վարձքը նոյն մընացեր է, շուրջը 25 ֆռանգ, բայց հայրը կը հատուցանէր արախնոյն և խոհարարին 250 և 300 ֆռանգ տարին, հիմա որդին ստիպուած է տալ իրեններուն 375 և 450 ֆռանգ: Տանն սպասաւորաց վարձուց բովանդակութիւնը 3750 ֆռանգ կը ճաննի տարին, մինչդեռ առաջ 3000 ֆռանգ չէր հասնէր:

Էրիկ մարդկանց հագուստը մեծ փոփոխութիւն մը կրած չէ գնոյն կողմանէ: Չեռնոցներն աւելի սուղ են, իսկ գլխարկներն աւելի աժան: Անոնք որ այսօրուան օրս առանց խղճելու մետաքէ գլխարկի մը 18 ֆռանգ կը հատուցանեն, առաջներն և ոչ 32 կամ 33 ֆռանգ տալով կրնային կրու մազէ շինուած գլխարկ մը գնել: և հօրը հաշուեգիրքը քննելով կը տեսնենք որ մէկը քան զմիւսն աւելի բաղաւոր չէ գլխարկի մասին: Իսկ կանանց հագուստին գալով, որովհետեւ այն յօգուածագիրքը ամուրի անձն մըն է, անոր համար ինք գինքը բոլորովին անկարող և անյարմար կը համարի որ և իոյէ կարծիք մը յայտնելու: Միայն գոհ կ'ըլլայ ցուցնել թէ կանացի տարազուց նիւթերն հիմա աւելի աժան ըլլալով քան թէ առաջները, բնական է թէ կանայք աւելի աժան գնով կը հագուին:

Մինչև հիմա այն ծախուց քննութիւնքն ըրինք, զորոնք կարելի է դասաւորել, սակայն պատահական ծախուց գլուխը կը մնայ, որուն ծանրութիւնը գերդաստանի մը բարեկեցութեանը հետ աստիճանաբար կ'աւելնայ: Տարի մը տունը ներկել և տախտակամած յատակները նորոգել կու

տայ, յաջորդ տարին կառք մը կը գնէ կամ պարտեկը կ'ընդարձակէ: Ետքը կու գան բժշկին այցելութիւնը, ընժայք, առ ձեռն ծախք, վերջապէս իւրաքանչիւրին քմացն հաճոյ առանձին ծախք, ինչպէս պատկերը, ծագիկը, յախճապակիք (faïence), ձի, և այլն, ընտանեաց ոմանց մէջ այս անսակ ծախք եկամուտին մեծագոյն մասը կ'ուտեն, անոր համար անկարելի կ'ըլլայ առաջուց զին մ'որոշել: Բաւական է գիտել որ գործաւորաց վարձքն չափազանց կերպով աւելցեր է, իսկ այն նիւթերն՝ որ մեքենայից կիրառութեամբ կը շինուին, հետզհետէ աժընձալու վրայ են: Ուստի գրեթէ տան մը բոլոր կահ կարասիքն հիմա աւելի աժան գնով կը գնուին քան թէ քառասուն աարի առաջ, որով տարւոյն վերջը շահ մը ձեռք կը բերուի ոչ աննշան: Գլխաւորապէս երկաթն ու ապակին շատ աժընցան: Դահլճին հայելին, որուն համար հայրը 750 ֆրանգ կը հատուցանէր, որդին առ առաւելն 250 ֆրանգ կը հատուցանէ: Կրակարանաց կաղմածքը, ինչպէս նաև այլ մետաղեայ անօթք՝ գրեթէ կիսով չափ աժընցեր են: Նմանապէս գորգերն ալ աժընցեր են. տալով 5,50 ֆրանգ, Պրիւքսէլի լաւ գորգ մը կրնանք գնել, որուն մեր հարքն առ սակաւն 6,5 ֆրանգ. կամ 7 ֆրանգ կը հատուցանէին:

Յետ նշանակելու այս մէկ քանի թուանշանները, պատահական ծախսոց գլուխը կը թողունք ընթերցողին անձնական դատողութեամբ, յիշեցնելով որ տարեկան ելքն ու մուտքն առաջուց կարգի դնելու ժամանակ, քիչ անդամ բաւական լուսանցք մը կը թողուի պատահականաց համար:

Վերջապէս գրեթէ ամէն կարևոր ծախք, որոնք ամենեկին կախումն չունին անհատից առանձին յօժարութենէն և առանց որոց մարդ չի կրնար ապրիլ, զգալի համեմատութեամբ աճեր են: Նոյն իսկ համարելով որ հազուատի վերաբերեալ գները նոյն մնացած ըլլան քառասուն տարի ետքն ալ, սա.

կայն ամեն ընտանեաց համար չէ այս բանս, ուր տանտիրին մը կայ. որդին՝ տանն ընդհանուր ծախսոցը վրայ, ինչպէս են պարենից, վարձուց և ծառայից ամսականներուն, աւելցած կը գտնէ 2000 ֆր. մինչև 2500 ֆրանգ. որ իրաւցընէ շատ ծանր է մտածելով որ հայրը արդէն իւր եկամտիցն երկու երրորդը կը զոհէր այն մի և նոյն ծախսոց: Միւս կողմանէ շահ կայ գրեթէ զարդարանքի (luxe) ամեն ծախսոց վրայ, ինչպէս ճանապարհորդութիւնք, գրեանք, և այլն. նոյնպէս այն ամեն ծախսոց վրայ, որոնք պատահականաց կարգը կը մտնեն: Արդեօք ասոնցմէ մէկը կը փոխարինէ միւսոյն: Այս յայտնի է որ պատասխանն իւրաքանչիւր անձին գրութենէն կախումն ունի: Մէկն որ չափաւոր եկամուտ և բազմաթիւ ընտանիք մ'ունի, բոլոր եկածը պարտաւորիչ ծախսոց կ'երթայ, որով նեղութիւն կը քաշէ ապրելու կարևոր նիւթոց գինը բարձրանալով: Հաւասար եկամուտ մը ոչ այնչափ և ոչ այնպէս լաւ բարեկեցութիւն չի մատակարարեր որդւոյն ինչ որ հօրը կը մատակարարէր. ընդհակառակն մեծատունը պէտք է զգայ որ մտաւորական վայելից կողմանէ շատ աւելի կը շահի քան ինչ որ կը կորսնցնէ նիւթական պիտոյից կողմանէ: Ամբողջապէս առնելով, Ալպուշատի սղոռքեաւն վրայ այս քըննութիւնն ինչ տպաւորութիւն որ կը թողու մտաց վրայ՝ այնչափ հաճեցունցի չեն նեղ վիճակ ունեցողներուն համար. և ընթերցողաց ամենքն ալ թերեւս նոյն հաճութիւնը չզգան, որով յօդուածագիրը կը հասնի այս արտահայտեցութեան:

« Ամենէն աւելի լաւագոյն բաղդի վիճակեալն՝ ամուրի և գրասր մարդն է. իւր կորուստները գրեթէ ոչ ինչ են. ինչ որ մասվածառն իրմէ կը հանէ, թէյի և ծխախոտի վաճառականքն իրեն կը դարձունեն զայն, և իր արուեստին պէտք եղած նիւթոց տասնէն իննին վրայ կրնայ խնայութիւն ընել, երբեմն ամենափոքր, շատ ան.

գամ ոչ սննչան, և քանի մի պարա-
գայից մէջ չափէն աւելի »:

Հաւանական է, թէ նոյն ինքն յօ-
դուածագիրն ալ այս նախադիշատա-
կեալ գրադէտ ամուրեաց դասակար-

գէն ըլլայ, և ինչպէս միշտ մարդս հա-
կեալ է իր անձէն չափել զուրիշները,
ուստի անձնական պատճառներէ շար-
ժեալ կ'ըսուի թէ ամենայն ինչ ըստ
կարի աժան է:

ՕՐԷՆՔ ԶԻՆՈՒՈՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ Ի ՌՈՒՄԻԱ

Զօրութեամբ օրինացն $\frac{1}{13}$ յունուարի
1874, որ գործադրական է յամենայն մա-
սունն ինքնակալութեան և թագաւորու-
թեանն Բոլոնիոյ, 'ի բաց առեալ քանի մը
տառնձնակ գաւառներ Սիպերիոյ, Թուր-
քաստանի և Սնդրակովասու, ինչպէս Խա-
զախներն ու օտար ժողովուրդները, ամեն
ուստիացի որ լիապէս կը վայելէ իր քաղա-
քական իրաւունքը, պարտական է զինուո-
րելու, սկսեալ 1 յունուարի այն տարւոյն,
որուն մէջ կը լրացունէ 21 տարեկան հա-
սակը: Հետեւեալ պատճառները ազատու-
թիւն կու տան զինուորական ծառայութե-
նէ. մարմնական տկարութիւնք, ընտանե-
թեան յարմար անձանց թիւը բաւական ըլ-
լայ. ապա թէ ոչ զինուորագրութիւնը տե-
ղի կ'ունենայ ըստ երեք ստորոգութեանց.
քրիստոնեայ եկեղեցական վիճակը բոլոր-
ովին ուզատ կ'ընէ զինուորական ծառա-
յութենէ. բժիշկք, գեղադարձք, անասնա-
բոյժք, դաստիարակք ուղիտ կ'ըլլան զի-
նուորական ծառայութենէ խաղաղութեան
ժամանակ, միայն դաստիարակք երբ վի-
ճակին ելլէ՝ 15 տարի պաշտօնի բանակին
(réserve) կը վերաբերին. քանի մը անցողա-
կան մարմնական տկարութիւնք, ընտա-
նեաց քանի մը պարագայք, ինչպէս նաև
աստիճան մ'ուսումնականութեան կրնան

պատճառ ըլլալ ետ ձգելու զինուորագրու-
թիւնը: Ծառայութեան բոլորական տեղ-
դութիւնն Էւրոպայի Ռուսիա՝ կը բովան-
դակէ 15 տարի, 6 տարի ներգործօն բա-
նակին մէջ, 9 տարի պաշտօնի բանակին
մէջ. իսկ Սերայի Ռուսիա՝ զինուորական
ծառայութիւնը կը բովանդակէ 10 տարի,
7 տարի ներգործօն բանակին մէջ, 3 տա-
րի պաշտօնի բանակին մէջ, — Աստիճան
մը ուսումնականութեան կը համառօտէ
զինուորական ծառայութեան բոլորական
տեղութիւնը, երբ զինուորագրեալը կա-
մաւոր զինուոր կ'երթայ և վիճակ չի հա-
ներ, ու կը վերածուի կամ 9 $\frac{1}{4}$ տարի,
կամ 9 $\frac{1}{2}$ տարի, կամ 11 տարի, որոնց 3
ամիսը, 6 ամիսը կամ 2 տարին պէտք է
անցունել ներգործօն բանակին մէջ: Երբ
զինուորագրեալը կամաւոր չ'երթար ու վի-
ճակ կը հանէ, իր ներգործօն ծառայու-
թիւնը կը վերածուի ու կ'ըլլայ միայն կամ
6 ամիս, կամ մէկ ու կէս տարի, կամ 3
տարի և կամ 4 տարի (6 տարի յԱսիա)
ըլլալով զինուորական պարտաւորիչ ծա-
ռայութեան տեղութիւնը 15 տարի (10
տարի յԱսիա). — Այն պատահիք որոնք
կը զինուորագրին իրր Ախորհրդի (այսինքն
կամաւորք՝ ապառ'ի ծառայութենէ) կը հա-
մարուին նկատմամբ իրենց ծառայութեան
ժամանակին իրր մասն կազմող բանակի: